

Список використаних джерел:

1. Вартилецька І.А., Шармар О.М. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного стану та особливого періоду. URL: file:///C:/Users/My%20Notebook/Downloads/14327-7106-PB.pdf (дата звернення: 30.04.2022).
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III / Верховна Рада України. URL : zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20150304#Text (дата звернення: 30.04.2022).
3. Коруц У.З. Правове забезпечення заборони пропаганди війни: досвід Республік Молдови та Грузії. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. URL: www.pjv.nuoua.od.ua/v4-2_2019/42.pdf (дата звернення: 02.05.2022).
4. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 30.04.2022).
5. Малик Я. Інформаційна війна і Україна. *Демократичне врядування*. 2015. Вип. 15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2015_15_3 (дата звернення: 02.05.2022).

*Лариса Брич**

НЕСУМІСНІСТЬ ВЧИНЕННЯ КАТУВАННЯ ЧИ ПОГАНОВОГО ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ І СТАНУ СИЛЬНОГО ДУШЕВНОГО ХВИЛЮВАННЯ

І прийде час, коли один скаже: «Слава Україні!», а мільйони відповідатимуть: «Героям Слава!». Ці пророчі слова Степана Бандери збулися в наші дні. До цього моменту Україна пройшла тривалий жертвний шлях національно-визвольного руху. Завдяки доблесті наших захисників і захисниць зі Збройних Сил України, яку вони виявляють у багаторічному протистоянні російській військовій агресії, єдності і подвижництву українського народу «Слава Україні! Героям слава!» звучить у всьому світі.

Водночас, наш екзистенціальний ворог – РФ, одне з багатьох імен якого – Брехня, намагається очорнити позитивний героїчний образ наших воїнів. Після оприлюднення у соцмережах відео, щодо яких стверджують, що нібито військовослужбовці ЗСУ катують російських військовополонених, голова Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні Матільда Богнер закликала розслідувати ці випадки владою обох країн [1]. У відповідь радник керівника офісу Президента України Олексій Арестович запевнив, що Українська сторона проведе розслідування. А Головнокомандувач ЗСУ Валерій Залужний заявив, що ці відео є «постановними» — таким чином Росія намагається вести інформаційно-психологічну війну» [1]. На тих відео, на які є посилання в українських джерелах, видно доставлення затриманих російських військовополонених, на них є закриті рани (їх же з поля бою привезли), але того, щоб їх катували я не бачила.

Якщо все ж таки сукупністю допустимих і достовірних доказів буде підтверджено, що українські військові справді жорстоко поводитися з російськими військовополоненими, то у версію кримінально-правової кваліфікації повинні бути включені склади кримінальних правопорушень, ознаками яких є заподіяння фізичної шкоди людині в стані сильного душевного хвилювання. Після побаченого і усвідомлення того, яке «концентроване зло», як висловився Президент України [2], сотворили російські окупанти у тимчасово окупованих російськими збройними силами населених пунктах України [3], наслідків бомбардувань неокупованих міст нашої держави, у одних від жаху кров стигне в жилах, у інших закипає від люті. Таке моторошне відчуття, що розвернулося пекло і звідти набігли російські військовослужбовці чинити зло у світі. Звірства настільки несамовиті і незрозумілі, що Міністр закордонних справ Дмитро

* Завідувач науково-дослідної лабораторії Львівського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент.

Кулеба закликав науковців всього світу дослідити причини [4], які спонукали російських вурдалаків їх чинити. Український історик Олександр Палій дав їм своє, оригінальне пояснення – сатанізм у Росії [5]. Військовий експерт Петро Черник звернув увагу, що всю історію взаємовідносин України з нашим північним сусідом – «ординською імперією» супроводжують факти масового знищення українців московитами [6].

Тому виникнення, у результаті побаченого безпосередньо, чи через екрани моніторів, стану сильного душевного хвилювання в Українського воїна, життєве кредо якого – захищати мирне населення, є цілком прогнозованим і зрозумілим.

Наявність чи відсутність стану сильного душевного хвилювання визначається судово-психологічною експертизою емоційних станів. Стан сильного душевного хвилювання під час заподіяння фізичної шкоди людині унеможливає кваліфікацію вчиненого як катування (ст.127 КК України) чи порушення законів та звичаїв війни в частині жорстокого поводження з військовополоненими (ст. 438 КК України).

Під станом сильного душевного хвилювання у кримінальному праві розуміють такий стан психіки особи, який раптово виникає і швидко минає, за якого у свідомості особи домінує сильна емоція, що значною мірою знижує її здатність усвідомлювати свої дії або керувати ними. Поняття «стан сильного душевного хвилювання» не вичерпується поняттям «афект» чи «фізіологічний афект» [7, с. 51 – 55; 8, с. 8]. Вони співвідносяться як філософські категорії «рід і вид». Тому відсутність афекту (фізіологічного афекту), що може бути констатовано у висновку судово-психологічної експертизи, не свідчить про відсутність інших проявів стану сильного душевного хвилювання. Різновидами стану сильного душевного хвилювання, крім афекту, є й інші сильні емоційні стани, наприклад, стрес, фрустрація і конфлікт.

У кримінальному законі, факторами поведінки потерпілого, які зумовлюють стан сильного душевного хвилювання, альтернативно названо: 1) жорстоке поводження, 2) таке, що принижує гідність поводження. Воно може бути одноразовим актом, або мати системний характер.

У диспозиціях ст. 116, ст. 123 КК України не вказано, що вчинене потерпілим жорстоке, чи таке, що принижує гідність особи поводження, мають бути спрямовані лише на особу, яка вчинила вбивство, чи заподіяла тяжке тілесне ушкодження. Це означає, що адресатом вказаної протиправної чи аморальної поведінки потерпілого, яка викликала у винної особи стан сильного душевного хвилювання, може бути й інша особа. Ця інша особа настільки не байдужа винній особі, що вчинене щодо неї жорстоке, чи таке, що принижує честь і гідність особи, поводження, викликають у суб'єкта кримінального правопорушення стан сильного душевного хвилювання. Згвалтовані, поштовані, убиті діти, закатовані дорослі, тіло застреленої жінки з мертвим немовлям, яке лежить на асфальті, вщент зруйновані внаслідок бомбардувань і обстрілів житлові будинки... – черговий за більш, ніж 300 років українсько-російських відносин акт геноциду – надто сильні для психіки подразники, які, навіть у людини з дуже стійкою психікою здатні викликати емоційний зрив, яким є стан сильного душевного хвилювання.

Водночас, у кримінально-правовій науці традиційно вважалося, що для кваліфікації вчиненого за ст. 116 чи за ст. 123 КК України важливо, щоб потерпілий був саме тією особою, яка безпосередньо вчинила жорстоке, чи таке, що ображає принижує честь і гідність особи, поводження.

Тому окремо потрібно зупинитись на тому, чи відповідає будь-який російський військовополонений ознакам потерпілого у складах кримінальних правопорушень, що вчиняються у стані сильного душевного хвилювання, незалежно від того, чи персонально він учиняв відповідні дії. Моя відповідь ствердна. Ми мали і маємо справу не просто із жорстоким, чи таким, що принижує честь і гідність особи поводженням. Це геноцид Українського народу, способом вчинення якого є військова агресія. І збірним, комплексним образом – представником сучасної РФ, яку аналітики вважають «найбільшою небезпекою, що коли небудь нависала над людством, бандформуванням, яке маскується під державу» [9], є кожен її військовослужбовець. Кожен з них є учасником

військової агресії проти України, який прийшов зі зброєю стерти нас, сліди приналежності українській цивілізації всього, що привласнила собі московія [10], і навіть саму пам'ять про нас з поверхні нашої ж землі. Ці людиноподібні істоти – *Homo russicus* наділені однаковими родовими ознаками: зовнішніми (форма, свастика – букви Z і V) і сутнісними – вони прийшли знищити нас. Усіх! Тому і є підстави ідентифікувати їх один з одним і кожного з них з тими, хто вчиняв і вчиняє конкретні звірства на нашій землі.

Для наочності можна навести такий образний приклад. Зіткнувшись зі зграєю голодних вовків, які на ваших очах пошматували людей, навряд чи у своєму емоційному ставленні ви будете їх розрізняти за індивідуальними ознаками.

Саме через домінуючий характер цієї емоції стан сильного душевного хвилювання не сумісний з тими емоціями, які викликають мотив і мету вчинення катування. Тому умисне вбивство в стані сильного душевного хвилювання, чи умисне тяжке тілесне ушкодження в стані сильного душевного хвилювання є суміжними зі складом катування. Зі складом порушення законів та звичаїв війни вони перебувають у потенційній конкуренції кількох спеціальних норм, де відповідні норми є нормами з пом'якшуючими ознаками. А тому й мають пріоритет у застосуванні.

Саме такий підхід є правильною кримінально-правовою кваліфікацією і таким чином відповідає принципу справедливості. *Justitia regnorum fundamentum!*

Для більшої ж точності кримінального закону слід законодавчо закріпити, що до потерпілих у складах кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 116, 123 КК України, належить як особа, яка безпосередньо вчинила жорстоке, чи таке, що принижує честь і гідність особи, поводження, так і учасник злочинної організації, члени або один із членів якої вчинив жорстоке, чи таке, що принижує честь і гідність особи, поводження.

Список використаних джерел:

1. ООН закликала Росію та Україну розслідувати знущання над військовополоненими. Фокус. 29 березня 2022 р. <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/510734-oon-prizvala-rossiyu-i-ukrainu-rassledovat-izdevatelstva-nad-plennymi>
2. Вечірнє звернення Зеленського за 3 квітня. 24 канал. 3 квітня 2022 р. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=TtaSot3GraM>
3. У Бучі знайшли катівню, у який росіяни розстрілювали мирних жителів (ВІДЕО). Ракурс. 03 квітня 2022 р. URL: <https://racurs.ua/ua/n169198-ppo-zavalyla-rosiysku-sushku-bilya-izumu-pilotu-vteky-ne-vdalosya-foto.html>
4. Кулеба закликав науковців дослідити причини, що призвели до російських звірств у Бучі. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3453816-kuleba-zaklikav-naukovciv-dosliditi-pricini-so-prizveli-do-rosijskih-zvirstv-u-buci.html>
5. Причина зверств русских – сатанизм России? Лекция историка Александра Палия. Олександр Палій. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=skBfu6ZBf2w>
6. Петро Черник про те, що росіяни готують на Донбасі та скільки ще триватиме війна. Перший Західний. 6 квітня 2022 р. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AVZ2qx0QqDc>
7. Бурдін В.М. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання. Львів: ПАІС, 2006. С.51 – 55.
8. Остапенко Л.А. Кримінально-правова характеристика умисних вбивств при пом'якшуючих обставинах (статті 116, 117, 118 КК України): автореф. дисерт. ... к.ю.н.: спец. 12.00.08. Київ, 2003. С. 8.
9. Александр Кушнар. URL: www.facebook.com/aleksandrkushnar
10. Повстань, народе мій – Оригінал пісні «Вставай! Страна огромная!» Мала-ревскы. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=cJhIFaF1ZSg>